

Hazaviszlek, jó? című 2009-es kötetéhez hasonlóan az idei Könyvhétre megjelent *Párducpompában* is tárcanovelláit szedte csokorba Tóth Krisztina. A *Vonalkód* és a *Pixel* című novelláskötetekkel ellentétben ezeknél a történeteknél nem fedezhető fel erős kohézió, a szövegeket nem tartja össze olyan markáns szervezőelv, mint ami az említett köteteknél volt tapasztalható. A szerző prózai életművében a *Párducpompá* tehát leginkább a *Hazaviszlek, jó?*-val mutat hasonlóságot, bár az ott alkalmazott tagolás ennél a tárcagyűjteménynél elmarad.

Bucsi-Kovács Anikó 65

TREHÁNY VILÁG, NETT EMBEREK

Tóth Krisztina: *Párducpompá*

A könyv több története is olvasható volt már a kötetbe rendezés előtt, a *Belső kéménykár* című novella pedig már a korábbi tárcagyűjteményben is helyet kapott. A *Párducpompában* – bár nincs külön egységekre tagolva a kötet – erős felütést követően, nagyjából a történetek első harmada után a tárcák hangvétele megváltozik: a mélyebb mondanivalójú, megosztó, mindenkit érintő és foglalkoztató aktualitásokkal foglalkozó írásokat könnyedebb, de az előzőekhez hasonlóan olykor tragikus, ironikus színezetű művek követik. Ilyen a *Belső kéménykár* is, amelynek olvasása közben nehéz eldönteni, hogy sírjunk vagy nevéssünk, miközben elénk tárul egy egyedülálló nő küzdelme a beázással, a kárbejelentéssel, a munkásokkal és a javításokkal járó kellemetlen helyzetekkel. A kötetet azonban leginkább az első harmada határozza meg, ahol olyan súlyos témák merülnek fel, mint a cigányság és a migránsok megítélése és helyzete, a kisemberek hatalma és a kisembereket elnyomó hatalom. A történetek többnyire minden indulattól mentesek, szinte szenvtelen narrációval tárulnak elénk.

Bár a nyitónovella, a *Táncol a nyelv a fürdőszobában* (*Apanyelv, anyanyelv*) is rendkívül erős szöveg, megítélésem szerint az ezt követő *Sötét égbolt* messze a legmegrázóbb. Ha a tejpuhlban és csemegepuhlban könnyed hangvételben cseverésző lányokon múlna, az összes menekültet le kéne löni, „mert hát milyen élet ez. [...] sokkal jobb volna nekik is, bele a vízbe mindet, aztán kész.” A taxis is „a szemét hordáról kezd fecsegni, [...] nem hiszi el, hogy a tudomány mai állása mellett nem lehet ezt megoldani, hát miért nem hajtják be az összes bevándorlót egy sátor alá, aztán nyomatnak rájuk egy kis gázt. Mindjárt oda lehetne terelni a hajléktalanokat is, van itt épp elég normális ember, azoknak se jut hely.” Megütözést vált ki a befogadóban a felismerés, hogy itt nem csupán írói fikcióról van szó, a szerző hétköznapi pillanatokban, egy közértben vagy egy taxiban elhangzó beszélgetésben

tárja elénk a körülöttünk élők gondolkodásmódját, akik bele sem gondolva abba, hogy értékes emberi életekről van szó, könnyedén döntenének mások sorsáról. Átlagos emberek érzik magukat feljebbvalónak, jobbnak, különbnek, értékesebbnek, lelkiismeret-furdalás nélkül vennék el más életét.

66 Lenézik a migránsokat, cigányokat, de még a külföldieket is. Többször mutató névmással utalnak rájuk a novellák szereplői vagy az elbeszélő, a *Hét táska* című történetben is „ezek”-ként említi a narrátor a plázában vonuló tarka sereget, a *Holland sütiben* is azt olvashatjuk, hogy „ott állították fel ezek a lakókocsijukat.” Utóbbi történetben még a holland feleség bőrszínére is megjegyzést tesz az egyik szereplő: „a bőre is olyan sötétes, mintha nem is rendes fehér ember volna”. Mert a szereplők szerint a rendes ember, a normális ember csak fehér lehet. De ha már lépéseket nem tehetnek ezügyben, nem lehet mindenki „súlyomszemű, boldog határvadász”, igyekeznek a saját hatáskörükből kihozni a legtöbbet, vagy mint a *Troli* Irénke nénije, tisztességes őslakosként helyretenni azt a „migráncs”-nak tűnő piros farmernadrágos nőt, aki nem az első ajtón szállt fel a trolira és azt a megbocsáthatatlan hibát is elkövette, hogy nem mutatta fel a bérletét. A tenispályára gondnoka is ragaszkodik a szabályok betartásához, tesz róla, hogy a pályához tartozó öltözöt és mosdót csak az használja, aki épp pályát bérel, a szorult helyzetben lévő narrátort, aki hetente jár teniszezni, és csak néhány percre szeretné a mosdót használni, a biztonságiakkal dobathá ki. A kötet képet ad arról, hogy ilyen emberekkel vagyunk körülveve, ez a viselkedésminta ott van mindenhol, „ott van a buszon, ott van a metróon, ott van a lakógyűlésen, az iskolai évnnyitón. Ott van mindenütt. Nem hal meg, nem fárad, nem öregszik. Övé az ország, ahol élünk, övé a hatalom.”

A narrátor többnyire E/1-ben beszéli el a történeteket, megismerhetjük a szerzőre több helyen is emlékeztető elbeszélő élményeit, melyeket a boltban, taxiban, vonaton, trolin, játszótéren szerzett. A megszólalásmód letisztult, általában mentes mindenféle indulattól, objektíven számol be az általa látottakról és tapasztaltakról. Vannak azonban kivételek, például *A fésű*, *a kréta meg a vonalzó* című novella, amelyben a narrátor élesen szólal meg a kisleánydalattin a kegyetlen pedagógiai módszereket alkalmazó tanárnővel való találkozáskor, mikor egy utas épp a helyét készül átadni a pedagógusnak: „Nem kell átadni neki. Ez egy személtáda.”

Több novellában a narráció összecsúszik egy-egy szereplő nézőpontjával, a szövegbe beszüremkednek gondolataik, szóhasználatuk. Ilyen például a *Termál*, amelyben a nyugdíj mellett dolgozó „öreg néném”-et mutatja be a narrátor. Beszámol róla, hogy az öregasszony „néhányszor azt kívánja ennek a sok mocskos, redves parasztnak, hogy vágódnának mind hanyatt, ahányan csak begyönnek lubickolni.” Olykor a narrátor kiemeli a történet szereplőjének nyelvi hibáit, eltávolodik ettől a beszédmódtól, néhány mondat

után azonban újra helyet kapnak a szövegben olyan nyelvi elemek, melyek nem a narrátorra, hanem a szereplőre jellemzőek: „–Hogy tégedet is a botmixel ízélne szájba – jajdul fel nagy nyelvi leleménnyel, mellőzve a hangrendi egyeztetést. [...] Az a tetovált kis cigány átmegy a friss kövön, mert beengedték ide, oszt együtt fürdik majd a többi rendes emberrel.” 67 Ebben a történetben is szegregálná a főszereplő a cigányokat, különböző feltételezésekbe bocsátkozik velük kapcsolatban: „Ezek nem fáznak. [...] megeszik még a szart is. [...] Ezek lopták el tavaly a tűzifáját. Az, hogy nem fáznak, az ugyan ellentmondani látszik ennek, de a tűzifa kint volt a nyári konyhában, és ha kint volt elvitték. Mert visznek ezek mindent [...] Nem volna szabad őket beengedni ide a fürdőbe [...] kiírná egy nagy táblára, hogy cigány nem jöhet be.” A könyv képet ad arról, hogy a körülöttünk élő emberek hogyan gondolkodnak a cigányságról, a migránsokról vagy bárkiről, aki éppen más, nem magyar, nem „tisztességes őslakos”, nem fehér, tehát nem rendes vagy normális ember a bemutatott közvélekedés szerint.

Az éles és megdöbbentő társadalmi láttelelet adó novellák után keserűes történetekkel is találkozhatunk. A könyvben előre haladva oldódik valamelyest az a fojtogató légkör, amelyet a felütésben teremtett az író, az egymást követő történetekben egy-egy életképet megragadva tárulnak eléink hétköznapi tragédiák, mindennapi küzdelmek. Kerekesszékesek, hajléktalanok, munkanélküliek, külföldön dolgozók, homoszexuálisok, mélyszegénységben élők, kisnyugdíjasok életébe nyerhetünk bepillantást. Szubjektív megítélés kérdése, hogy mely téma, mely történet érinti érzékenyebben az olvasót: a boldogtalan, céltalan egyedülálló nő története, aki végül az öngyilkosságot választja, a pedagógusról szóló elbeszélés, amelyben a tanárnő egy életre nyomot hagyó leckékkel igyekszik „nett” diákokat faragni a „trehány” tanulókból, vagy éppen a súlyos betegségekkel küzdőket bemutató novellák.

A *Párducpompában* a Tóth Krisztinától megszokott hangvételű és témájú tárcákkal találkozhatunk. A jellegzetes hangulat, a kíméletlen társadalomrajz, a gyakran íróniával átszőtt történetek, az irodalmi utalások és motívumok már ismerősek lehetnek az író eddigi prózaköteteit kedvelő olvasónak. A változatos narráció, a szereplők és a sokszor szenttelen, indultoktól mentes elbeszélő horizontjának közelítése azonban a korábbi Tóth Krisztina-novellákhoz képest is érdekessé teszi a szövegeket. A *Párducpompa* hétköznapi eseményeken keresztül, mégis rendkívül pontosan és megrázóan mutat be számos aktuális társadalmi problémát. (*Magvető, Bp. 2017*)

